

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Internacionalizace, spolupráce, inovace, reflexe a evaluace v přípravě budoucích učitelů

CZ.02.3.68/0.0/0.0/19_068/0015764

Metodika výuky předmětu

Didaktika dějepisu 2

KHI/DID2Z

Autor metodiky

PaedDr. Helena Východská

Cíl metodiky a zaměření úprav předmětu

Metodika předmětu byla tvořena s cílem implementovat do obsahové i formální struktury sylabu nové didaktické metody práce reflektující obsah předmětu RHV a dosažené kompetence studentů vzhledem k cílům tohoto předmětu.

Z hlediska obsahového je předmět součástí oborové didaktiky dějepisu a orientuje se na rozbor dějepisného učiva vzhledem k současným didaktickým trendům a vzhledem k naplnění zásad základních profesních dokumentů, především aktualizovaného RVP ZV, v konkrétních edukačních situacích a dějepisných tématech.

Studenti vytvářejí, prezentují a opodstatňují zadané dílčí didaktické aktivity s akcentem na propojení obsahu učiva a zamýšlených metod. Předmět je zaměřen především na konkretizaci a reflexi uplatnění klíčových kompetencí ve vybraných kapitolách dějepisného vyučování. V rozsahu kurikula skupiny předmětů Člověk a společnost RVP ZV studenti vytvářejí, srovnávají, analyzují a vzájemně alterují didaktické formy a metody, které aplikují v různých fázích vyučovacího procesu – při motivaci expozici fixaci a evaluaci. Studenti využívají reflexi pro vyhodnocení vlastních vzdělávacích postupů, mimo jiné efektivně využívají metodiky 3A pro zkvalitnění svých didaktických návrhů, a to především s akcentem na propojení informativní i formativní složky dějepisného učiva a rozumné uplatnění klíčových kompetencí.

Z hlediska formálního je předmět zaměřen na tvorbu různých seminárních úkolů. Studenti připravují a představují specifické didaktické formy práce, které vytvářejí prostor pro promýšlení metodiky ve vztahu k obsahu dějepisných témat, efektivně naplňují cílovou taxonomii, a tak přirozeně připravují vlastní portfolio reflektovaných metod, které budou moci využít v budoucí praxi. Seminární úkoly ve formě individuální i skupinové práce jsou koncepčně zadávány s cílem podpořit analytické myšlení studentů při pedagogické reflexi vlastní práce i práce dalších studentů.

Studenti na počátku kurzu poznávají aktuální učebnice dějepisu z hlediska obsahu a formy, analyzují jejich součásti vzhledem k aktuálním potřebám výuky dějepisu, prezentují svá hodnocení i návrhy alterace. Diskuse a společná reflexe hodnocení vybraných učebnic uzavírá tuto část předmětu.

Dále studenti promýšlejí problematiku klíčových kompetencí. Vybírají konkrétní dějepisný obsah v libovolném ročníku, promýšlejí edukační cíle tohoto tématu především s ohledem na fázi vyučovacího procesu a následně navrhuje efektivní didaktické formy práce zaměřené na aktivizaci dětí ve vyučování dějepisu a na rozumné uplatňování klíčových kompetencí. Prezentace vlastních didaktických aktivit studentů je plánována ve formě nácviku práce učitele v hodině dějepisu.

Předmět je inovován ve smyslu hlubší podpory a možnosti uplatnit analytické myšlení studentů při pedagogické reflexi. Studenti v pregraduálním vzdělávání poznávají prostřednictvím inovovaného sylabu různé evaluační nástroje. Předmět poskytuje studentům možnost získat profesionální jistotu v plánování a využití různých evaluačních nástrojů pro hodnocení různorodých žákovských aktivit a mnohostranných forem individuální, skupinové či kolektivní práce, které dějepis poskytuje.

Pro koho je metodika určena

Metodika je určena pro vyučující předmětu KHI/DID2Z, Didaktika dějepisu 2. Je vytvořena jako opora pro realizaci konkrétních reflektivních a evaluačních aktivit.

Akreditováno / Kredity: Ano, 2 kred.

Rozsah hodin: Přednáška 1 [HOD/TYD] Seminář 1 [HOD/TYD]

Akademický rok: 2021/2022

Způsob zakončení: Zkouška (Kombinovaná)

Vyučovaný semestr: ZS

Profilující předmět: Ano

Kdy byla metodika zpracována

Metodika byla zpracována v roce 2022.

Rozsah metodiky

Dokument je zpracován v rozsahu 12 stran.

Nově zařazené evaluační aktivity

Změny ve studijní opoře v režimu M-Teams:

[https://teams.microsoft.com/_?tenantId=9bd5c768-90b8-4e4f-8416-](https://teams.microsoft.com/_?tenantId=9bd5c768-90b8-4e4f-8416-147729d91c53#/school/FileBrowserTabApp/Obecn%C3%A9?threadId=19:0ByMQdKLhd2JATHrpV32CfHrVQkG6rMuZbS85WtAtZo1@thread.tacv2&ctx=channel)

[147729d91c53#/school/FileBrowserTabApp/Obecn%C3%A9?threadId=19:0ByMQdKLhd2JATHrpV32CfHrVQkG6rMuZbS85WtAtZo1@thread.tacv2&ctx=channel](https://teams.microsoft.com/_?tenantId=9bd5c768-90b8-4e4f-8416-147729d91c53#/school/FileBrowserTabApp/Obecn%C3%A9?threadId=19:0ByMQdKLhd2JATHrpV32CfHrVQkG6rMuZbS85WtAtZo1@thread.tacv2&ctx=channel)

<https://portal.zcu.cz/portal/studium/courseware/khi/did2z/kombinovane-studium.html>

Nově vytvořená témata, prezentace k jednotlivým přednáškám, komentáře k prezentacím a seminární úkoly byly vytvářeny s těmito preferencemi:

- schopnost provést efektivní analýzu a reflexi RVP ZV a učebnic dějepisu,
- promýšlení edukačních cílů navázaných informativní a formativní potenciál vybraného tématu ve vyučování dějepisu na ZŠ,
- odůvodněné plánování konkrétních aktivit s ohledem na různé fáze vyučování (motivace, expozice, fixace, evaluace) a pochopení významu každé z nich,
- tvorbu aktivizačních forem práce, např. vzhledem k využití míst významných historických událostí, architektonických zajímavostí či míst národní hrdosti,
- účelné promýšlení a uplatnění klíčových kompetencí ve vyučování a na praktické úkoly zaměřené na evaluaci a autoevaluaci studentů.

Seminární úkoly zaměřené na nácvik učitelských dovedností

Dílní didaktické aktivity pro vybrané téma vyučování národních, obecných či regionálních dějin.

Návrhy dílní didaktické aktivity aplikované v mimoškolním prostředí, formy a nástroje vhodné evaluace.

Studenti vytvářejí a prezentují své didaktické aktivity ze dvou hledisek:

- metodické hledisko: kognitivní a didaktické cíle, informativně, formativně a hodnotově opodstatněné didaktické formy práce,
- hledisko konkrétní práce učitele – organizační forma, motivace dětí, přesvědčivé vysvětlení podstaty a postupu aktivit, reflexe ve vyučovací hodině, hodnocení a evaluace, např. klasifikace a její argumentace.

Na prezentaci studentů vždy navazuje bezprostřední diskuse zaměřená na vhodné a efektivní evaluační nástroje, např. metodiku 3A. Důraz je kladen na logickou a podloženou argumentaci, na věcném hodnocení výukové situace a na promyšlenou a mnohostrannou alteraci prezentovaných aktivit studentů v semináři.

Vzorové seminární úkoly I (Didaktické aktivity na významných místech regionálních dějin)

Gotika v Plzni

Úkol pro studenty semináře

Promysli a sestav soubor pojmů k prezentaci gotického stylu na příkladu chrámu sv. Bartoloměje v Plzni. Vyber pojmy, které chceš fixovat s ohledem na informativní, formativní a hodnotové cíle výuky. K vybraným pojmům připrav problémové otázky.

Ročník: 7. třída (sek. NSG)

Tematický celek: Středověk

Téma: Gotika

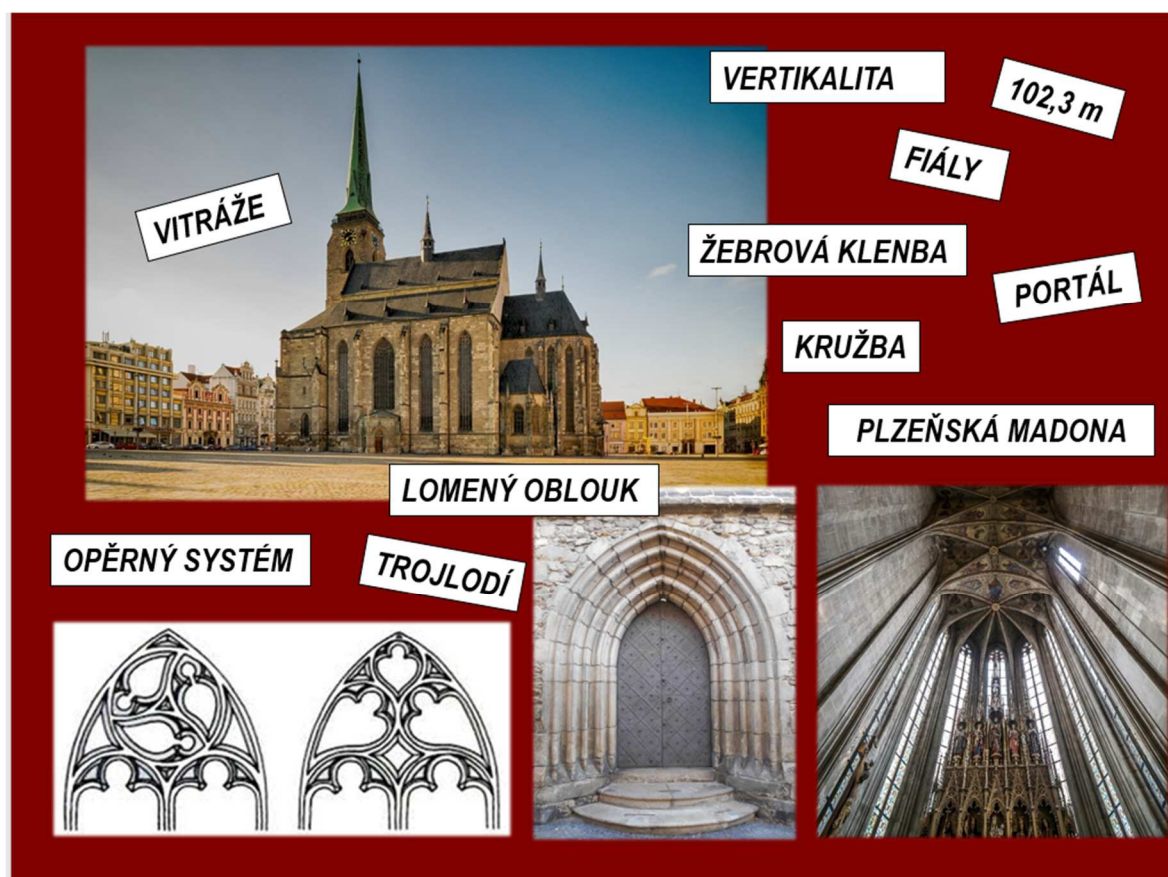
Informativní složka: chrám sv. Bartoloměje – paradigmatický princip, vybraná kapitola z regionálních dějin

Informaci zajistí kartičky se základními pojmy (12): VERTIKALITA, OPĚRNÝ SYSTÉM, 102,3, LOMENÝ OBLOUK, PORTÁL, FIÁLY, KRUŽBA, VITRÁŽ, ŽEBROVÁ KLENBA, TROJLODÍ, PLZEŇSKÁ MADONA

Formativní složka: popis stavby s důrazem na pojmosloví + regionální „NEJ“

Dovednosti dětí: všímatost, formulační schopnosti, cvičení paměti

Hodnotová složka: hrdość na regionální dějiny

Příklad problémových otázek zaměřených na formativní učení a podporu klíčových kompetencí:

1. Promysli ještě jednou již známý pojem christianizace. Jak může souviset pohled středověkého poutníka přicházejícího k chrámu s hlavním cílem christianizace?
2. Prohlédni si vnější podobu chrámových zdí a vysvětli důležitost opěrného systému.
3. Najdi nejzdobenější část zevnějšku (exteriéru) chrámu. Pokus se vysvětlit jeho důležitost.
4. Zamysli se nad důvody, které vedly středověké architekty k pracně vytvářeným mozaikám v oknech – vitrážím.
5. Ústředním místem v chrámu bylo tzv. kněžiště. Prohlédni si vnitřní prostor chrámu (interiér) a promysli, kde se v chrámu nachází a k čemu slouží.
6. Prohlédni si plastiku (sochu) Plzeňské madony a zformuluj 3 informace o této proslulé památce sochařského umění ...

Hodnocení edukační aktivity

Diskuse studentů zacílená na:

- a. obsahovou průkaznost zvolených pojmů, vazbu pojmů na konkrétní stavbu plzeňského chrámu sv. Bartoloměje, vyjádření specifik této stavby,
- b. promyšlenou a smysluplnou formativní úroveň doplňujících otázek, které mají za cíl zobecnění tématu. Každý jednotlivý pojem by měl být využit pro formulaci problémové otázky, která vede k pochopení estetického ideálu doby a významu gotiky pro proces christianizace.

Hodnocení studentských návrhů:

- individuální připomínky oborového didaktika,
- společné závěry studentů semináře: vzájemné hodnocení, ocenění nejlepší prezentovaných prací reflexe vlastního nápadu, zpracování a prezentačního výkonu z hlediska zjevných pozitiv či naopak možných rezerv.

Pravěká cestovní kancelář

Úkol pro studenty semináře

Promysli využití archeoskanzenu v ZOO Plzeň (vesnice z doby halštatské) pro popularizaci pravěkých dějin. Pokus se o aktualizaci pravěku, propoj téma z doby železné se současným životem dětí.

Ročník: 6. třída (prima NSG)

Tematický celek: Pravěk

Téma: Doba železná

Informativní složka: experimentální archeologie, profesní orientace dětí, dějiny každodennosti

Formativní složka: skupinová práce, - návrh reklamní prezentace vlastní cestovní agentury, tvorba pohlednice ze skanzenu

Dovednosti dětí: nápaditost, formulační schopnosti, propojení pravěkého tématu se současností a praktickým životem

Hodnotová složka: dítě v centru děje

CESTA DO PLZEŇSKÉHO PRAVĚKU

*vesnice z doby bronzové / ZOO Plzeň
aplikace mezipředmětových vztahů*

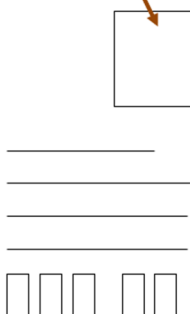
1. Vymysli název SVĚ cestovní kanceláře, která právě pořádá výlet do pravěkého skanzenu v Plzni.
2. Navrhni co nejzajímavější reklamní slogan, básničku nebo slovní upoutávku na výlet do archeoskanzenu.
3. Nakresli poutavý plakát pravěké vesnice v Plzni, který zaujme možné zákazníky tvé cestovní agentury.

CESTOVNÍ AGENTURA: _____

UPOUTÁVKA: _____

1. Napiš domů pohled z pravěké výpravy do vesnice doby bronzové v Plzni. Můžeš psát z pozice válečníka, náčelníkovy ženy, pěstitele...
2. Vymysli poštovní známku s pravěkým námětem a nakresli ji.
3. Nakresli obrázek ze své pravěké cesty na přední stranu pohlednice.
4. Nezapomeň napsat bezchybně adresu svého bydliště

Starší doba železná (7.-8.stol. př.n.l.),
ZOO Plzeň

Forma pohlednice s adresními poli a místem pro známku. Vlevo jsou tři horizontální čárky pro adresu. Vpravo je velký prázdný obdélník pro známku. Pod adresními poli jsou dva malé prázdné čtverečky pro poštovní známku.

Hodnocení edukační aktivity

- a) studenti v semináři představují své návrhy didaktických aktivit, odhadují dětská řešení, uvádějí příklady možných evaluačních nástrojů pro žákovská řešení, argumentují ve prospěch inkluzivního pojetí úkolů,

- b) studenti prezentují návrhy svých alterací a navrhnou další kvalitativní využití úkolu pro naplnění obecných i svých specifických edukačních cílů, především aktualizace pravěkých dějin,
- c) studenti v maximální míře, správně a logicky využívají terminologii osvojenou v předmětu ZRHV/RHV.

Plzeňské DIVADLO SVĚTA

Úkol pro studenty semináře

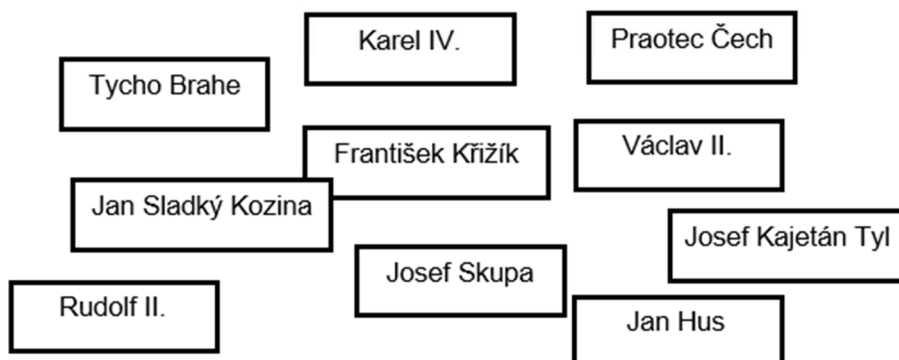
Vyhledej unikátní fresku v centru Plzně, která prezentuje hlavní osobnosti regionálních dějin. Promysli a navrhni vhodnou didaktickou aktivitu pro popularizaci místních dějin.

Na známé plzeňské fresce THEATRUM MUNDI najdeš vyobrazené významné osobnosti českého umění, kultury a vědy.

Všechny postavy mají nějaký vztah k městu Plzni.

Mohou být plzeňskými rodáky nebo se zajímavě podílet na historii města.

Hodnocení edukační aktivity

Hodnocení úkolu bude zaměřeno na vhodnou argumentaci ve prospěch vlastního návrhu na fixaci významných osobností plzeňských dějin. Studenti učitelství obhájí svůj návrh pracovního listu ze 2 hledisek:

- prezentace informativního a formativního pojetí vlastního pracovního listu,
- odpověď na otázku: *Jakou formou zdůrazníte význam vyobrazených osobností vzhledem k národním, nebo dokonce evropským dějinám?*

Vzorové seminární úkoly II

Didaktické aktivity k aplikaci klíčových kompetencí ve vyučování vybraného tématu dějepisného vyučování.

Vybraná kompetence k učení

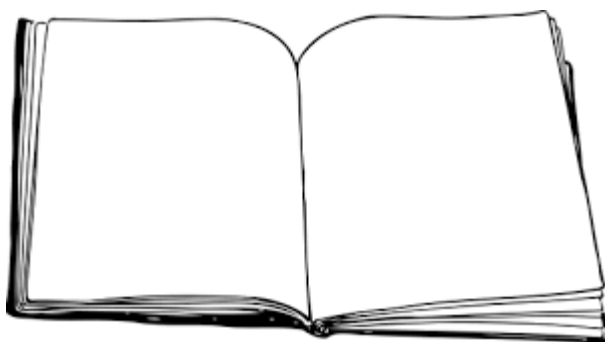
Žák vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení, tvůrčích činnostech a v praktickém životě.

Ročník	Učivo	Výukový cíl
9. ročník	Invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa roku 1968.	Žák objasní příčiny a důsledky sovětské okupace. Žák dokáže popsat průběh sovětské invaze ve svém regionu.

Didaktická aplikace

Ztracený list z kroniky

Žák vyhledá obecné informace o invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa roku 1968 (příčiny, průběh, důsledky, zajímavosti). Dle vlastního uvážení rozhodne, které informace pokládá za důležité a následně je zasadí do regionálního kontextu. Využije rovněž metodu orální historie a zeptá se svých prarodičů, jak tehdy vnímali sovětskou okupaci, co zrovna dělali 21. srpna, jak probíhala invaze v místě žákova bydliště (regionu) či jak ji vnímali místní obyvatelé.

Výsledkem jejich práce bude tzv. **Ztracený list z kroniky**, který bude ve formátu 2xA4. První strana listu bude obsahovat takové obecné informace, které žáci pokládají za důležité. Druhá

strana obsahuje informace týkající se jejich regionu např. průběh invaze, vzpomínky pamětníků (prarodičů), zajímavosti atd. Bude jim doporučeno, aby navštívili archiv a vyhledali v něm kroniku svého města, jež zachycuje dané období. Žáci mohou pracovat samostatně, ale i ve dvojici. Na zpracování budou mít dostatek času (cca 14 dní, mohou využít také konzultace). Po uplynutí stanoveného času svoji práci odprezentují třídě a společně s vyučujícím provedou reflexi své práce a shrnutí daného učiva.

Na jaře roku 1968 se situace v Československu značně uvolnila. Tyto nově nastolené poměry se však přestávají líbit Sovětskému stázu, který se rozhodl pro vojenskou invazi, která se uskutečnila 21. 8. 1968. Občané se bránili i holýma rukama a proti okupantům protestovali. Ti zde ale zůstali dalších 20. let.

„Vybavuji si, že jdu s dítětem do školky a po silnici jedou tanky. Nechápal jsem to, protože jsem si ráno nepustila rádio a vůbec jsem nevěděla, kde se tedy ty tanky v sedm hodin ráno vzaly.“

Hodnocení edukační aktivity

Studenti v semináři:

- formulují pozitiva prezentované aktivity z hlediska účelného naplnění klíčové kompetence,
- promyslí rezervy v informativní či formativní rovině prezentované aktivity,
- navrhnou alteraci tohoto bodu.

Nově zařazené nebo upravené evaluační aktivity a nástroje

Do základní studijní opory v podobě stávajícího e-kurzu v prostředí M- teams byla v rámci této metodiky doplněna nová témata akcentující tvůrčí studijní metody a propojení oborově didaktické a transdidaktické teorie s praxí a také na schopnost a dovednost studentů vhodně vytvářet a využívat reflexi vlastní i společné práce.

Novým evaluačním nástrojem v metodice je anotace a analýza obsahu i formálního zpracování současných učebnic (základního učiva) s cílem reflektovat kognitivní a didaktické prvky vzhledem k očekávaným výstupům definovaným v inovovaných kurikulárních dokumentech (RVP ZV).

Novým nástrojem reflexe bezprostřední kvalitativní hodnocení studentských aktivit metodou 3A v aktuálním semináři a využitím *transdidaktické terminologie*.

Způsob ověření evaluačních aktivit

Evaluační nástroje budou ověřovány v seminářích předmětu v zimním semestru AR 2021/2022.

Použitá literatura a zdroje

- BARTON Keith, LEVSTIK, Linda. Teaching history for common good. New Jersey 2003. ISBN 978-0-8058-3039-5.
- BENEŠ, Z. *Historický text a historická kultura*. Karolinum, Praha, 1995. ISBN: 80-7184-126-9
- BOUZEK, Jan. *Nástin evropského pravěku*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1982.
- DVOŘÁK, Pavel. *Odkryté dějiny: první lidé na území Československa*. 2. vyd. (v MF 1. vyd.). Praha: MF, 1984.
- JANÍK, T., SLAVÍK, J. et al. (2013). *Kvalita (ve) vzdělávání: obsahově zaměřený přístup ke zkoumání a zlepšování výuky*. Brno: Masarykova univerzita.
- KRATOCHVÍL, Viliam. *Modely na rozvíjanie kompetencií žiakov: k transformácii vzťahu histórie a školského dejepisu*. Vyd. 1. Bratislava: Stimul, 2004. 118 s. Acta historica posoniensia; V. Monographiae; II. ISBN 80-88982-94-4.
- LINHART, Jiří; NOVOTNÝ, Marek. *Dějepis 6 pro ZŠ a víceletá gymnázia*. Plzeň, 2015, nakl. FRAUS, ISBN: 978-80-7238-545-4
- MAZÁK, Vratislav. *Jak vznikl člověk: Sága rodu Homo*. 2., dopln. Praha: Práce, 1986.
- PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-427-4.
- PRŮCHA, Jiří. *Přehled pedagogiky*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7367-567-7.
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. (2016). Praha: Národní ústav pro vzdělávání.
- SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7.
- SKLENÁŘ, Karel; SKLENÁŘOVÁ, Zuzana; SLABINA, Miloslav. *Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezku*. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-115-9.
- SLAVÍK, J. (1996). *Pedagogické dílo a reflektování jeho významů a hodnot (Sémiologické aspekty reflektivní praxe ve výchově)*. In J. Mareš, J. Slavík, T. Svatoš & V. Švec, Učitelovo pojetí výuky (s. 28–45). Brno: Masarykova univerzita.
- SLAVÍK, J., LUKAVSKÝ, J., NAJVAR, P., & JANÍK, T. (2015). *Profesní soud o kvalitě výuky: předem a následně strukturovaná reflexe*. Pedagogika, 65(1), 5–33.
- SLAVÍK, Jan et al. *TRANSDISCIPLINÁRNÍ DIDAKTIKA: o učitelském sdílení znalostí a zvyšování kvality výuky napříč obory*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2017. 455 stran. Syntézy výzkumu vzdělávání; svazek 3. ISBN 978-80-210-8568-8.
- VÁLKOVÁ, Veronika. *Dějepis 6 pro základní školy – Pravěk a starověk*, Praha, 2015, SPN a.s., ISBN: 978-80-7235-565-5
- VINCENTI, Giovanni, BUCCIERO, Alberto, HELFERT, Markus a Matthias GLOWATZ. *E-Learning, E-Education, and Online Training*. Springer International Publishing AG, 2016. ISBN 3319496247.

VÝCHODSKÁ, Helena et al. *Zvyšování kvality pregraduálního vzdělávání na Fakultě pedagogické ZČU v Plzni*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. ISBN 978-80-261-0979-2.

VÝCHODSKÁ, Helena. *Mezipředmětové vztahy v dějepisu*, In kol. *Reflexe a hodnocení kvality výuky I*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. ISBN (R27) 978-80-261-0920-4

VÝCHODSKÁ, Helena. *Dějepis hrou, Metodické inspirace a didaktické hry ve vyučování a při pedagogické práci v odborných institucích*, Plzeň, KCVJS, 2008, ISBN 978-80-7020-171-8